

WAAROM JEZUS CHRISTUS ?

Edy Korthals Altes

Redactioneel

In het voorjaar van 2013 ontving de wetenschappelijke directie van het Titus Brandsma Instituut onderstaande mooie tekst van de Heer Korthals Altes (1924), met diens toestemming om daar verdere verspreiding aan te geven. Na zijn studie economie vervulde Korthals Altes vele functies, onder meer als diplomaat en ambassadeur. In 1986 bracht zijn standpunt tegenover de wapenwedloop, met name 'Star Wars', hem ertoe om vrijwillig ontslag te nemen als Nederlands ambassadeur in Spanje. Voortaan zette hij zich – met vele publicaties en optredens – in voor vrede en vrijheid, interreligieuze verhoudingen, Derde Wereld problematieken en de verbetering tussen Oost en West. Thans is hij Honorary President van de World Conference of Religions for Peace(WCRP) in New York. Voor het Titus Brandsma Instituut is hij een goede bekende, in 2002 hield hij de negende Titus Brandsma Lezing, *Spiritualiteit. Nieuw leven voor een verdord Europa* (zie <http://www.titusbrandsmainstituut.nl/ned/uitgaven/e-boek.htm>). In die lezing uit hij zich als een geestverwant van Titus Brandsma. In onderstaande tekst, *Waarom Jezus Christus*, tegelijkertijd een geestelijk testament en een geestelijke aansporing, ontdekken wij tevens een duidelijke geestesverwantschap met de Moderne Devotie, met name Thomas van Kempen, de auteur van de *Navolging van Christus*. Deze verwantschap komt niet voort uit directe ontleningen aan de *Navolging*, maar uit de eigen Bijbelse spiritualiteit van Edy Korthals Altes. Net als Thomas, maar op geheel eigen wijze, spoort hij ons aan om niet v^{an} de wereld maar wel v^{óór} de wereld te zijn. Treffend is ook zijn verwijzing naar de woorden in het Evangelie volgens Johannes, *Ik ben het Licht der wereld, wie mij volgt zal niet wandelen in de duisternis* (Joh.8,12), die ook de beginwoorden vormen van de *Navolging*.

Edy Korthals Altes richt zijn woorden tot zijn 'kleinkinderen', maar dat is niet exclusief bedoeld. De redactie is ervan overtuigd dat veel lezers zich door zijn woorden gesterkt zullen voelen en heeft zich daarom gaarne bereid verklaard de tekst uit te geven als extra aflevering van *Collatie*.

Voor mijn kleinkinderen

Lieve kinderen. Dit wordt een ernstig stuk dat zich niet leent voor diagonaal lezen, eerder voor herkauwen. Het is de neerslag van een jarenlang denkproces over de kernvragen in ieders leven. Wie ben ik? Waarom juist nu geboren onder deze speciale omstandigheden? Waartoe? Wat doe ik hier eigenlijk? En dat, in het besef van de eindigheid van ons aardse leven. Een absolute zekerheid. Iets waar je niet vaak bij stil staat als je jong bent. Dat moet ook niet, het leven ligt immers voor je, vol verwachtingen en beloften. Jullie horizon reikt heel ver. Maar naarmate je ouder wordt komt die steeds dichterbij. Zo hoort het ook. *Dieu a prêté la vie , il faut la rendre*, stond op een briefje dat we vonden bij het overlijden van oom Jantje die nooit liet blijken dat hij iets met het geloof had. Dit zeker weten van de eindigheid van ons leven plaatst jong en oud in wezen voor dezelfde kernvraag. Voor de een: *wat maak ik van mijn leven?* Voor de ander: *wat heb ik eigenlijk met de jaren die mij gegeven waren gedaan?*

Jullie leven in een zorgelijke tijd waarin zekerheden verdwijnen en nieuwe wegen voor een leefbare samenleving geopend moeten worden. We zitten werkelijk in een diepe crisis. Dit vervult mij met zorg maar ook met hoop. Heel belangrijk is nu de zoektocht naar bronnen van inspiratie. In mijn lange leven heb ik er een leren kennen waaraan ik veel te danken heb. Op deze late levensavond wil ik daarop ingaan.

Mijn zorg over de toekomst is groot. De problemen in onze wereld vragen om visie en bereidheid tot handelen. Daar ontbreekt het aan. De storm die op ons afkomt, zal veel vragen van jullie aan denk- en daadkracht, en aan geestelijke weerbaarheid om overeind te blijven. Bronnen voor inspiratie zijn echter schaars in 'platland'. Vandaar dat ik wil proberen jullie iets te laten zien van een leidsman die ik als betrouwbare gids heb mogen ervaren. In dit kort bestek kan dat niet meer zijn dan een ruwe schets. Die kan uiteraard geen recht doen aan de volle betekenis van deze unieke mens Jezus van Nazareth. Voor de echte ontmoeting met hem zal je dieper moeten graven, vooral in de Evangelie verhalen. Ik ben er mij van bewust dat de meesten van jullie een andere levensovertuiging hebben waarin voor de man van Nazareth weinig of geen plaats is. Dat respecteer ik ten volle. Persoonlijke vrijheid van keuze is voor mij heilig. Maar dat respect voor elkaars overtuiging belet ons niet om over de schotjes heen te kijken. Integendeel, dat kan zelfs zinvol zijn. De ernst van het uur vraagt immers om een *samen* zoeken naar een weg die toekomst biedt. Dat is zelfs hard nodig!

Naast zorg heb ik hoop. Tal van mensen – zich goed bewust van wat gaande is – zetten zich in voor een leefbare wereld. Daarbij denk ik natuurlijk direct aan diegenen onder jullie, die zich met grote bekwaamheid en enthousiasme inzetten voor een meer duurzame en vreedzame wereld. Dat vervult mij niet alleen met hoop maar ook met bewondering! Maar de diepste grond voor hoop ligt in mijn vertrouwen in de levende God die niet onverschillig staat tegenover alles wat hier op aarde gebeurt. Dus niet in de vage god van de filosofen, maar in Hem die zijn liefde geopenbaard heeft in Jezus Christus. Ik heb vertrouwen in het Verbond, de band van God met deze wereld.

Een vastgelopen cultuur – negatie van het Transcendente

Dat onze cultuur is vastgelopen zien we op tal van terreinen. De oorzaak daarvan ligt in een geestelijke crisis. Ook de financieel-economische crisis is in haar kern een symptoom daarvan. Vooraanstaande denkers hebben gezocht naar de oorsprong van de crisis in onze cultuur. Ik denk hierbij niet alleen aan Romano Guardini (zie zijn briljante analyse van Pascal: *Christliches Bewusstsein*) of aan Hans Jonas (*Das Prinzip Verantwortung*), maar ook aan de vroegere president van Tsjecho-Slowakije, Vaclav Havel. Zij zien als diepste grond het negeren van datgene wat ons overstijgt, het transcendente. Daarmee is de mens het zicht op zijn wezenlijke bestemming kwijtgeraakt. De mens werd *diesseitig*, alleen gericht op het hier en nu. Het evenwicht tussen materie en geest werd verstoord. Het accent kwam te liggen op materiële vooruitgang. Dit proces is al geruime tijd aan de gang. Albert Schweitzer waarschuwde zo'n honderd jaar geleden voor de gevaren van een groeiende kloof tussen de spectaculaire technische en materiële ontwikkeling en de zo geringe aandacht voor geestelijke groei. Ligt in deze versmalling van levensvisie niet de diepste oorzaak van de onverantwoorde wijze waarop nu wordt omgegaan met *mens, materie en natuur*?

- *Mensen*, zij worden nu beroofd van hun unieke waardigheid, gedegradeerd tot consument of kostenpost. Tot een object. Niet meer gezien als subject, als persoon.

- *Materie*, zijn we slaaf of meester van geld en goed?
- *Natuur*, is die een object voor onbeperkte exploitatie of wordt de eigen intrinsieke waarde daarvan erkend?

Zonder een fundamentele mentaliteitsverandering blijven we afkoersen op een catastrofe die ver uitgaat boven een mondiale milieucrisis. Heroriëntatie is tot levensvoorwaarde voor de mensheid geworden. Een pragmatische benadering alleen schiet tekort. Zonder inkeer komt er geen ombuiging van een cultuur waarin de menselijke maat verdrongen wordt door mateloosheid. Steeds sterker klinkt het: “zo kan het niet langer”. Ook onder niet-religieuze denkers. Peter Sloterdijk’ noemt verandering van levensstijl een absolute imperatief. Zijn recente boek draagt de veelzeggende titel: *Du musst dein Leben ändern!*

De grote vraag is natuurlijk, waar vinden we betrouwbare bronnen van inspiratie? Bronnen, die het *Humanum*, het menselijke, dienen. In wezen staan we voor de uitdaging een antwoord te vinden op Gods vraag aan Adam in Genesis 3: *Adam, waar ben je?* Voor ons vertaald betekent dat: *waar sta jij met al je doen en laten? Wie ben je eigenlijk?* Voor velen is dit een vraag die niet meer gehoord of gesteld wordt. Bestaat er wel een God? En zo ja, wie is dat dan? Nu kunnen we ons als eindige mensen geen voorstelling maken van God. Dat gaat onze beperkte mogelijkheden te boven. De Bijbel gaat nog een stap verder en wijst er op dat we ons van God geen beeld mogen en kunnen maken.

Toch zijn wij als mensen existentieel betrokken op de oorsprong van alle Zijn, al zijn we niet in staat die *Ultimate Reality* te vatten. We krijgen allemaal – vroeg of laat – te maken met angst, tegenslag, verlies, pijn, teleurstelling, maar ook met intense vreugde over dingen die ons overkomen. Hoe gaan we daarmee om? Als autonoom ‘ik’, net zoals de legendarische baron von Münchhausen, die zich aan zijn eigen haren uit het moeras probeerde te trekken? Of met een dieper inzicht over onze plaats (en bestemming) in die *Ultimate Reality*, waarvan wij deel uitmaken?

In de Bijbel vinden we woorden die ons plaatsen in een creatieve relatie tot de Eeuwige, de Ene. Daarin worden we uitgenodigd onze blik te richten naar God, die ons niet laat vallen wanneer wij werkelijk zoeken. Daarin worden wij heel direct aangesproken ernst te maken met de grote woorden: gerechtigheid, vrede en liefde. Evenals met de Tien Woorden die het leven in een gemeenschap mogelijk maken.

De God die in de Bijbel naar voren komt is de Levende die mensen door zijn Heilige Geest bezielt. Door de eeuwen heen heeft deze onzichtbare, zo ontzagwekkende kracht, mensen in beweging gebracht, aangespoord tot *omkeer*. Tot het inslaan van nieuwe wegen wanneer het leven dreigde vast te lopen. Die stem werd verstaan door Abraham toen hij wegtrok uit zijn vertrouwde omgeving, of door Martin Luther King en tal van anderen die zich hebben ingezet voor een meer rechtvaardige en vreedzame wereld.

Waar het nu in deze crisistijd op aankomt, is het overwinnen van de heersende myopie(bijziendheid) en het ontwikkelen van een leefbare visie. Weer gaan inzien dat de hoogste wijsheid niet gevonden wordt in het tellen, meten en tasten, maar wel in een levensvisie die inspireert tot verantwoordelijk handelen in de concrete werkelijkheid. Dat is nu precies wat Jezus ons voorleeft. God blijft voor ons verborgen, altijd anders dan wij denken. Hij is de: *ganz Andere*, volgens Karl Barth. Van Jezus kunnen we ons echter wel een beeld vormen. Ik zie Jezus als een teken van Gods liefde voor de mensheid. Deze door Gods geest geïnspireerde mens wijst een weg naar een zinvol leven waarin we op een verantwoorde wijze omgaan met de medemens en de ons toevertrouwde aarde.

De grondslag hiervoor is de liefde:

*Liefde zoekt naar leven.
Leven hunkert naar liefde.
Als liefde geleefd wordt,
komt leven tot ... Leven!*

Jezus in de wereldgeschiedenis

Voor de wereldgeschiedenis is de komst van Jezus van grote betekenis. Zeker, hij biedt geen oplossing voor de wereldproblemen maar wijst wel de richting naar een meer rechtvaardige en leefbare wereld. Ook op een levenshouding die houvast biedt in zware tijden.

Te midden van alle grote figuren uit het verleden staat daar Jezus, een Jood, zoon van een arme timmerman. Hoe komt het toch dat van deze mens zo'n grote aantrekkingskracht uitgaat, zowel in het verleden als in het heden? Wat voor nieuws heeft hij gebracht? Hij kwam niet in pracht en praal tot ons, niet met macht, maar nederig, zelfs geboren in een stal volgens de verhalen. Waarom heeft deze mens zoveel meer aandacht gekregen dan welke koning of machtige der aarde, welke beroemdheid of miljonair dan ook?

Wat bij lezing van het Evangelie direct opvalt, is zijn soevereine optreden, zowel in de omgang met wetgeleerden als met de gezagsdragers. Jezus, doorgloeid van Gods geest, sprak met gezag. Na 2000 jaar hebben zijn woorden niets aan kracht verloren. Hij doorzag de dubbelhartigheid van de Schriftgeleerden en aarzelde niet hun schijnheiligheid aan de kaak te stellen.

Jezus stond voor een authentiek leven, geïnspireerd door de liefde tot God die voert tot daadwerkelijke liefde voor de medemens. Kernachtig wordt dit weergegeven in het voornaamste gebod: God liefhebben met heel het hart en ziel, verstand en kracht en de naaste als jezelf! (Marcus 12;29-31). Hieruit spreekt de onlosmakelijke verbondenheid van de ethische, 'horizontale', dimensie met de gerichtheid op God. Dit samenkomen van de horizontale met de verticale dimensie wordt goed weergegeven door het kruisteken. Dit roept de belangrijke vraag op of het ethisch bewustzijn niet een steviger verankering nodig heeft dan het autonome eigen 'ik', in een cultuur waarin het individualisme en relativisme welig tieren.

In Jezus wordt de nieuwe mens zichtbaar. De *verantwoordelijke* mens is gericht op God én medemens. In die gerichtheid vindt hij zijn bestemming. Niet in de autonomie van het 'ik-gerichte', individu. In deze 'blik naar boven' ligt de sleutel voor bevrijding uit de verstikkende platlandcultuur die onze wereld kapot maakt. Hier, in deze heroriëntatie ligt de kiem voor de zo hoog nodige verandering in levenshouding.

De nieuwe mens wordt geïnspireerd door Gods Woord, zoals dat tot ons gekomen is in de mens Jezus, die geworteld was in de Joodse traditie. Door ons open te stellen voor zijn woorden krijgen we oog voor onze bestemming, een zinvol creatief leven. Daar ligt de kern voor een nieuwe houding tegenover mens, materie en natuur!

Dienende liefde

Jezus had oog voor de zwakken, hij zocht wat verloren was.

... Toen Hij de schare zag, werd Hij met ontferming over hen bewogen, daar zij voortgejaagd en afgemat waren, als schapen zonder herder (Matth. 9:36).

Hij ging uit om de zieken te genezen en de ogen te openen van de blinden. Niet alleen opdat zij zouden zien wat om hen heen gebeurt, maar ook voor een nieuw innerlijk zien op grond van een verandering van hart. Die liefde van Jezus voor God en medemens, die dienstbaarheid hield hij vol tot het bittere einde toe! In Hem zien we iets van de komst van een nieuwe wereld waarin het goed leven is in vrede met gerechtigheid.

Ook voor de mens van nu, die leeft in een verzakelijkte wereld, hebben de Evangelie verhalen niets van hun oorspronkelijke kracht verloren. In het bijzonder denk ik aan teksten waarin de zorg voor de naaste sterk naar voren komt zoals in de revolutionaire Bergrede(Matth. 5-7), de barmhartige Samaritaan(Luc.10: 30-37) en de zo concrete toepasselijke tekst in Mattheus 25:35-46.

Deze liefde en zorg van Jezus is er voor ieder mens op zijn pad, ongeacht de categorie waartoe zij behoren. Joden, wetgeleerden maar ook zondaren, hoeren en tollenaars, rijken en armen, Samaritanen en Romeinen. In Christus is, zoals Paulus schreef, geen Jood, noch Griek. Aan ieder die daarom vraagt, wordt het nieuwe leven aangeboden. De karakteristieke houding van Jezus was: *inclusief* en niet exclusief. Is het niet precies deze open benadering waaraan onze wereldsamenleving dringend behoefte heeft? De grondgedachte van dienende liefde kan helpen ons te bevrijden uit 'ik-cultuur' en de weg vrijmaken voor een 'wij-cultuur' in onze mondiale samenleving.

Een positieve levenshouding

De grondtoon in het Evangelie is die van een sterk Godsvertrouwen. Dat geeft een stevige basis aan een positieve levenshouding. Jezus leeft vanuit een diepe Godsverbondenheid. Dat doet hij geheel in de traditie van de Thora. In het Oude Testament vinden we tal van teksten over deze fundamentele relatie. Hier ligt de basis voor het gevoel van 'geborgenheid', dat zo essentieel is in ieders leven. Denk alleen al aan de Psalmen (1:3 en Psalm 90), of aan het verhaal waarin de kleine David de strijd aangaat met de machtige en Goliath(1 Samuel 17). Instructief is tevens het diepzinnige verhaal van de angstige vissers tijdens de storm op zee (Marc. 4: 35-41).

Jezus roept de mensen op onbevreesd te zijn voor de machten die ons bedreigen. Dat is hoogst relevant in onze tijd waarin zoveel kleinmoedigheid voorkomt, zoveel mensen het hoofd in de schoot leggen bij het aanzien van de problemen waarvoor we staan. Het is in deze trieste situatie dat we een heldere stem horen die ons oproept niet bang te zijn maar als vrije mensen, onbevreesd verantwoordelijkheid te nemen. Dat kunnen we ook in het weten dat niets ons kan scheiden van de liefde van God, welke is in Christus! Lees de sterke tekst van Paulus in zijn Brief aan de Romeinen(8:35-38). Dat besef geeft kracht en een stevige basis aan het zelfvertrouwen. Dit stelt mensen in staat tot verantwoordelijk en integer handelen wanneer dat vereist is. Maar dit fundamentele vertrouwen doet nog meer, het bevrijdt ons van nodeloze zorg, eindeloos gepieker voor de dag van morgen. We kunnen als vrije mensen, wel met open ogen, de toekomst tegemoet. Genieten van de goede dingen die op ons afkomen.

Dit diep weten van wat dichterlijk heet: 'het zijn in Gods hand'. Het geeft kracht bij lijden en verdriet en aanvaarding wanneer alle pogingen tot genezing of leniging van nood niet helpen. En, *overgave*, wanneer we zien op de gekruisigde die solidair is met de lijdende mens. Dat laatste, die solidariteit, wijst ons tevens de weg naar de naaste wanneer die in nood is.

Voor verdieping van het geloofsleven zijn aandachtig gebed en bezinning van vitaal belang. Geloof komt immers zelden 'vanzelf'. We vinden het niet zomaar als een decoratie in de vroege morgen op ons nachtkastje. Dagelijkse aandacht is nodig. Dat bete-

kent ruimte maken voor stilte, dus communicatievrije periodes. Het Onze Vader, de Psalmen en het klassieke Jezus gebed uit de Orthodoxie zijn voor tallozen door de eeuwen heen belangrijke bronnen geweest.

Een belangrijke grond voor een positieve levenshouding ligt in de hoop die ondanks alles vasthoudt aan de visie op een nieuwe, betere wereld. De Bijbel spreekt hier over de komst van het Rijk Gods. Hier ligt een niet opdrogende bron van kracht om het vol te houden ondanks alle tegenslagen. Om nimmer te berusten in het onrecht, geweld en dwaasheid die het leven vernietigt. Om door te gaan met inzet voor vrede, gerechtigheid en duurzaamheid. Om te leven met volle kracht van hoofd en hart. Dat alles in afwachting en nadenkend over de wijze woorden van Salomo in de Spreuken 29 vers 18: *waar het visioen ontbreekt verwildert het volk.*

Een nieuw evenwicht tussen materie en geest - Oog voor het wezenlijke

Het zicht op het wezenlijke is vertroebeld in onze egocentrische samenleving waarin het evenwicht tussen materie en geest verstoord is. Het Evangelie herinnert ons eraan dat de mens niet van brood alleen leeft (Matth. 4: 4). Ook dit woord is heel relevant in de tijd waarin we leven. Het heeft vergaande consequenties voor de samenleving wanneer er naar geluisterd wordt. Het zou kunnen bijdragen om los te komen uit de verstikkende greep van het materialisme. Tot een afstand nemen van het consumentisme, dat door een permanente stroom van agressieve reclame wordt opgejaagd. Het zou de aanzet kunnen geven voor het nadenken over een meer volwassen benadering van de economie. Een eind kunnen maken aan de gretigheidscultuur die nu onze natuurlijke leefomgeving onherstelbare schade toebrengt.

Heel toepasselijk is ook Mattheus 6 (vers 19 e.v.) *zet niet je hart op het verzamelen van schatten op aarde...* Een schokkend woord voor ieder die het streven naar geld en goed als hoogste doel ziet. Niet beseffend dat daarmee de kern van het mens-zijn – onze eigenlijke bestemming – geofferd wordt op het altaar van grove zelfverrijking. Symptomatisch voor de ernst van de wijdverspreide identiteitscrisis is dat dit offer ook door hen wordt gebracht die zich tot voor kort nog tot de elite in de samenleving konden rekenen.

Wat hoort tot het wezenlijke? Dat zijn de niet meetbare dingen in ons leven. De liefde, vriendschap, de glimlach van een kind, het genieten van de natuur, de vreugde van het samenzijn, het woord, klank, dans en kleur. Kortom oneindig veel! Tot het wezenlijke hoort dus ook de zorg voor de aarde met haar grote verscheidenheid aan levensvormen. Die zorg is aan ons toevertrouwd. De natuur is dus geen object voor onverantwoorde exploitatie. In ons economisch handelen dienen we haar integriteit te respecteren.. Dat stelt dus grenzen aan exploitatie! De mens is evenmin een object, maar een persoon. Volgens de Joodse traditie waarin Jezus stond, is de mens geschapen naar Gods beeld en gelijkenis. Dat verleent hem een unieke waardigheid. Een solide basis voor de universele mensenrechten en plichten als verantwoordelijk mens.

Hoe gaan we om met schuld en vergeving?

In onze cultuur bestaat weinig begrip voor de bede in het Onze Vader: *en vergeef ons onze schuld zoals ook wij onze schuldenaren vergeven.* Het gevoel voor schuld is verdamppt. Ten onrechte. Natuurlijk moeten we niet terugvallen in een verlammende zonde-ideologie. Maar we kunnen toch niet de ogen sluiten voor de catastrofale gevolgen van de wijze waarop we omgaan met de aarde. Is dit geen collectieve schuld?

En persoonlijk? Wie is er werkelijk vrij van schuld, door daden of het nalaten van wat je eigenlijk zou moeten doen? Schuld kan benauwen. Erkenning daarvan, berouw en vergeving kunnen je bevrijden en de weg vrijmaken voor een nieuwe aanpak. Zowel voor de enkeling als voor de samenleving.

Een drietal beelden

Er zijn een drietal beelden die in het Nieuwe Testament steeds weer naar voren komen. Zij verduidelijken de kern van de boodschap van Jezus.

Licht

In het Johannes Evangelie vinden we een passend woord voor onze duistere wereld vol van geweld en nood. *Ik ben het Licht der wereld, wie mij volgt zal niet wandelen in de duisternis* (Joh.8,12). Licht, als je het niet meer ziet zitten. Licht aan het einde van een benauwende tunnel. Dat is iets dat we allen broodnodig hebben. Net als de bloemen die hun kopjes draaien naar het zonlicht. Zo is het in wezen ook met mensen. Jezus biedt ons dat licht aan, in de nacht van wat soms wel eens een uitzichtloze wereld lijkt. Geen bloem kan zonder licht, geen mens zonder hoop! Dat licht komen we overigens al tegen in het Oude Testament, daar slaat het op Gods licht. Zo lezen we in Psalm 36:10, *Want bij U is de bron des levens, in uw licht zien wij het licht.*

Water

In het diepzinnige verhaal van het gesprek tussen Jezus en de Samaritaanse vrouw bij de bron wordt het beeld van levend water gebruikt:

Een ieder die van dit water drinkt, zal wederom dorsten; maar zoo wie drinkt van het water, dat ik hem geven zal, zal niet dorsten in der eeuwigheid, maar het water dat ik hem geven zal, zal in hem worden een bron van steeds opwellend water, dat eeuwigheidsleven schenkt (Joh.4;14).

Ook dit woord is van grote actualiteit. In een dor land kun je snakken naar levend water. Zo ervaar ik dat zelf na veelvuldige afwijzing of onverschilligheid. Er zijn nogal wat glazige ogen, soms ook in naaste omgeving over gedachten, gericht op geestelijke vernieuwing. Die levende bron, die een dorstige, soms afgematte geest, weer laat sprankelen, ja die herken ik! Ook in het Oude Testament – met name in de Psalmen – vinden we dit hunkeren naar levend water (Psalm 42).

Brood

En dan tenslotte het beeld van het levende brood: *Ik ben het brood des levens; wie tot mij komt, dien zal nimmermeer hongeren en wie in mij gelooft, die zal nimmermeer dorsten* (Joh.6;34,35). Daaraan gaat vooraf: *Want dat is Gods brood: wat uit de hemel nederdaalt en leven aan de wereld geeft.* Dat is dus niet alleen iets voor onszelf, voor ons eigen innerlijk leven alleen. Zeker, het brood dat hier bedoeld is, heeft substantie en kan als zodanig goed dienen als dagelijks voedsel. Ook worden we er in deze tekst aan herinnerd dat we niet bij brood alleen zullen leven. Een waarheid, die haaks staat op onze cultuur waarin het consumentisme overheerst! Maar van even grote betekenis in onze wereld met zoveel honger en armoede is dat dit woord gezien kan worden als een oproep om te delen met diegenen die dat nodig hebben. Jezus spreekt immers herhaaldelijk over de zorg voor de armen.

De Levende

Deze Jezus, die zich zo heeft ingezet voor de medemens, werd vernederd, bespot en gekruisigd. Daarvoor worden verschillende religieuze en politieke gronden aangegeven. Met de klassieke opvatting, dat Jezus als zoenoffer voor onze zonden is gestorven, heb ik eerlijk gezegd moeite. Dat klinkt me te juridisch en onbegrijpelijk in de oren. Wat wordt er eigenlijk bedoeld met: 'verlossing van onze zonden'? Dat zijn toch niet de talloze grote en kleine zonden van miljarden mensen? Gaat het niet om iets dat veel dieper ligt: het zich afkeren van God die liefde is. Dorothee Solle noemt dit de *Trennung von Gott*. Daarin ziet zij de wezenlijke kern van schuld.

Jezus heeft ons, door woord en daad, gewezen op onze betrokkenheid op de oorsprong van alle Zijn. Hij leefde in de geest van het voornaamste gebod. Die grondinstelling was hem de allerhoogste ernst. Daaraan bleef hij trouw tot het bittere einde. Hij heeft een weg gewezen naar bevrijding van de oerzonde: de *ik gerichtheid*. Ligt daar niet de kern van onze verlossing? Was het niet onvermijdelijk dat de ergernis bij de machthebbers over zijn soevereine optreden hem aan het kruis heeft gebracht?

Nu doet zich het unieke feit voor dat het met de kruisdood niet is afgelopen. Jezus beloofde de komst van de Heilige Geest. Die onzichtbare, maar alles doordringende kracht die hoofden en harten in beweging brengt. Het geloof in de Opstanding verspreidde zich al vroeg. Aan de treurende vrouwen werd gezegd: *Wat zoekt ge de levende bij de doden? Hij is niet hier, Hij is verrezen* (Lucas 24; 5,6). Over de Opstanding wordt in de Bijbel in beeldende taal gesproken. Jezus verschijnt daarin steeds in een andere gedaante waardoor de mensen hem aanvankelijk niet herkennen. Zijn tegenwoordigheid wordt echter steeds sterk beleefd. Waar het om gaat, is deze voortgezette presentie in hoofd en hart. Dus om een *werkelijke* tegenwoordigheid die overall ervaren wordt waar twee of drie verenigd zijn in Zijn Naam (Matth.18- 20). Jezus Christus leeft! Dat is een mysterie, en tegelijkertijd een werkelijkheid die velen ervaren hebben door de eeuwen heen!

De rol van de kerk

Voor velen is de kerk een onbekend instituut. Is zij nog wel relevant voor ons leven in deze moderne tijd? Zeker, er zijn punten van kritiek, ook over het uitblijven van hervormingen. Toch pleit ik voor een meer genuanceerde benadering die recht doet aan de positieve rol van de kerk. Die ligt niet alleen in het samenbrengen van mensen in een door het overtrokken individualisme, gefragmenteerde 'ik-cultuur'. Evenmin in de juist in deze crisistijd zo belangrijke diaconale functie. Maar vooral in het inspireren van mensen tot een nieuwe aanpak in hun leven en in een constructieve bijdrage aan een leefbare samenleving.

De kerk is, ondanks haar tekortkomingen, naar mijn volle overtuiging van groot belang zowel voor de enkeling als de samenleving. Haar opdracht ligt in de verkondiging van het Evangelie. Jezus Christus is de hoeksteen van de kerk. Zij leeft op grond van de belofte dat hij in haar midden is waar twee of drie in zijn naam bijeen zijn. Die gemeenschap met Christus wordt beleefd in de eredienst, in Woord en Sacrament. In het bijzonder in het Avondmaal. Zonder die innerlijke verbondenheid verpietert een kerk. Zij kan niet echt leven wanneer zij zich beperkt tot het uitdragen van ethische waarden. Zeker, die zijn belangrijk maar er is meer nodig: *Communio*! Dat gaat ver uit boven een welsprekende vertolking van Bijbelse verhalen! De kerk vormt een gemeenschap van gelovigen. Een levende kerk kent een sterke onderlinge verbondenheid.

Daarnaast is de kerk de hoedster van de Bijbel. Deze 'topper' in de wereldliteratuur omsluit een schatkamer van verhalen die een diep inzicht geven in de menselijke natuur. Hier ligt een rijke bron van inspiratie voor een zinvol leven, en voor troost en kracht bij tegenslag. Wanneer de grote Bijbelverhalen niet meer gekend worden, gaat er heel veel verloren. Meer dan alleen begrip voor onze Europese cultuur. De geestelijke verarming die dan opkomt wordt niet opgevangen door zich te storten in een veelheid aan activiteiten of amusement. Wanneer Europa de kern van de Bijbelse verhalen negeert, zakt het weg in irrelevantie. Gelukkig zijn er tal van tekenen die wijzen op een vernieuwing van het kerkelijk leven.

Zelf zie ik reikhalzend uit naar:

- een kerk die het Evangelie op verstaanbare wijze weet te brengen in de werkelijkheid waarin we leven, in woord, vorm(liturgie) en daad.
- een kerk die zich geïnspireerd weet door Jezus Christus, die ons iets laat zien van Gods aangezicht. Die ons door zijn woorden en inzet voor de medemens, een weg wijst naar een zinvol leven.
- een bezielde, enthousiaste(en'*Theos' iaste*) kerk, die zelfs in een donkere wereld, vreugde uitstraalt omdat Gods Geest ons leven zin en kleur geeft. Die ons maakt tot vrije mensen die onbevreesd de machten kunnen weerstaan die ons bedreigen. Tot mensen, die toegang hebben tot een bron van kracht bij verdriet en tegenslag.
- een kerk die zich, samen met andere religies, van harte inzet voor gerechtigheid, vrede en duurzaamheid in onze werldsamenleving.
- een kerk die niet exclusief is, maar open staat voor een ieder op zoek naar een zinvol leven.

Kortom: een kerk waarin een vermoeden tot vertrouwen groeit!

Is Jezus de enige weg tot leven?

Dit is een vraag die geen mens kan beantwoorden. Het hoort tot Gods verborgen Raadsbesluit. Wél is er het woord van Jezus dat er vele woningen zijn in het huis van de Vader.

Terecht heeft het Tweede Vaticaans Concilie, in de zo belangrijke Encycliek *Nostra Aetate*, zich uitgesproken voor wederzijds begrip en samenwerking met andere godsdiensten. En dit, onder volle erkenning van al wat waar en heilig is in andere religies. Dat is ook mijn ervaring gedurende de vijf jaar als co-president van de meest representatieve interreligieuze wereldorganisatie (Religions for Peace, WCRP). Natuurlijk zijn er grote verschillen maar naarmate een ieder dichter bij de wezenlijke kern komt, wordt een vreugdevolle herkenning en constructieve samenwerking mogelijk.

Zelf ben ik in de loop van jaren steeds meer doordrongen geraakt van de vernieuwende kracht van het Evangelie voor mens en samenleving. Diep ingrijpend was de droom in September 1984, waarin de vraag van de gekruisigde Jezus op mij afkwam: *en jij, wat heb jij gedaan met jouw mogelijkheden op dit kritieke moment?* Het was deze confrontatie die mij tot een vrij mens maakte en in staat stelde tot kritische publieke stellingname over de waanzin van de wapenwedloop. Dat heeft mij de afgelopen 25 jaar gedreven tot inzet voor vrede, interreligieuze samenwerking en een nieuwe bezieling van Europa.

Naar een samenwerking met andersdenkenden

Geloof in Christus sluit geenszins een constructieve samenwerking met andersdenkenden voor een duurzame, meer rechtvaardige en vreedzame wereld uit. Integendeel, juist die is nu hard nodig. De basis is daarvoor aanwezig. Er zijn immers twee grondwoorden die we samen delen. Diep ontzag voor de macro- en micro-cosmos, ons leven in een onmetelijk universum. En de fundamentele verbondenheid van alle vormen van leven. Dank zij de moderne wetenschap (vooral de astronomie en moleculaire biologie) is dit inzicht verdiept. In het Engels worden deze begrippen goed weergegeven door: *Awe* en *Interconnectedness*.

Ook de religieuze mens is hiermee, vanuit zijn of haar geloofswereld, diep vertrouwd. Vanuit deze gezamenlijke basis kunnen kernwaarden, zoals verantwoordelijkheid, eerbied voor het leven, solidariteit en zorgvuldigheid in de omgang met de aarde, ons verbinden. Dit samen optrekken kan van doorslaggevende betekenis zijn voor een cultuuromslag die voert naar een meer verantwoorde houding tegenover mens, materie en natuur.

Tot besluit

We leven in een tijd van kentering. Onze 'platlandcultuur' die alles negeert wat ons overstijgt, is vastgelopen. Zonder koerswijziging dreigt een catastrofe. Een pragmatische benadering alleen zal het getij niet doen keren. Van cruciaal belang is de herbezinning op de nu dominerende levensinstelling. Een fundamentele heroriëntatie die de basis vormt voor een verantwoorde omgang met mens, materie en nat uur.

Mensen zullen in de komende jaren stevig in hun schoenen moeten staan om overeind te blijven. Met een steriel reductionisme en cynisme zal dat niet lukken. Urgent is een vernieuwing van de geest. Dat dit beseft wordt, blijkt uit de groeiende belangstelling voor spiritualiteit. Tegelijkertijd zien we tekenen van een terugkeer van religie. Niet alleen in gematigde maar helaas ook in een geperverteerde, extreme vorm. Het veelkleurig palet van spirituele stromingen maakt een verantwoorde keuze niet eenvoudig. Ieder zal die zelf, in volle persoonlijke vrijheid, moeten maken. In mijn leven heb ik de bron van inspiratie gevonden in de Bijbel, vooral in het Evangelie. Daaraan heb ik veel te danken, het gaf structuur en samenhang in mijn leven. Geloof kun je niet als een presentje overdragen. Een ieder zal zijn of haar eigen weg moeten zoeken. Het enige dat ik kan doen is wijzen in een richting die mij tot een dankbaar, vrij mens heeft gemaakt en kracht gegeven in moeilijke omstandigheden.

Lieve kinderen, wat ik hier heb neergeschreven is niet meer dan een poging iets te laten zien van de relevantie van de Man van Nazareth in deze moderne tijd. Voor mens én samenleving! Mijn woorden schieten echter tekort om recht te doen aan de volle betekenis van deze unieke gestalte in de wereldgeschiedenis. Het zijn niet meer dan - betrouwbare - richtingwijzers in een tijd van verwarring.

Wanneer je zelf wilt zoeken naar het antwoord op de vraag: *Waarom Jezus Christus?*, zal je in beweging moeten komen. Zelf op weg gaan. Pas door het gaan, *dus door het zetten van concrete stappen in Zijn geest*, ervaren we iets van wat echt waarheid is. Daardoor komen we tot leven. Dit is een weg van hoofd en hart! In deze tekst heb ik het hart niet genoemd, toch was het steeds present. Het is in dit centrum van onze beslissingen dat de ratio samenkomt met de innerlijke stem. Augustinus schreef hierover in zijn *Belijdenissen*: *Onrustig is ons hart, totdat het rust vindt in U!* Het is deze ervaring die ook voor mij iets heel kostbaars heeft gebracht: innerlijke rust!

Er is een lied van Gerhard Tersteegen, een mysticus uit de 18^e eeuw, dat mij dierbaar is. Het geeft goed weer wat ik als wezenlijk zie:

*Gott ist gegenwärtig! Lasset uns anbeten
Und in Ehrfurcht vor ihn treten.
Gott ist in der Mitte! Alles in uns schweige
Und sich innigste vor Ihm beuge.
Wer ihn kennt
Wer ihn nennt
Schlag' die Augen nieder
Kommt, ergebt euch wieder.*

In deze dagen die voor mij steeds schimmiger en donkerder worden, geeft het gericht zijn op Jezus mij licht. Dit wilde ik met jullie delen in deze levensfase waarin:
het zichtbare steeds meer onzichtbaar wordt, het Onzichtbare dieper zichtbaar!

Het is Adventstijd ,we bereiden ons voor op het grote feest van de geboorte van Jezus. Dat iets van die vreugde op jullie levenspad moge afstralen is mijn bede.

Jullie grootvader